OKKA
OPETUS-, KASVATUS- JA KOULUTUS-ALOJEN SÄÄTIÖ

Eduskunta
tyv@eduskunta.fi

Asia: Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiön lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemiseen hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 39/2017 vp) koskien erityisesti työpaikalla tapahtuvaa koulutusta

OKKA-säätiö kiittää mahdollisuudesta päästä eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kuulemiseen ja antaa lausunto hallituksen esityksestä laiksi ammatillisesta koulutuksesta.

Ammatillisen koulutuksen reformin keskeisiä haasteita ovat:

- Miten työelämä saadaan ottamaan kasvava vastuu työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta?
- Miten työelämän mahdollisuudet hyödyntää työpaikalla tapahtuvaa oppimista saadaan toteutumaan?
- Miten varmistetaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen laatu, kun koulutuksen järjestäjien resurssien kiristäminen on johtanut opettajien ja opetuksen vähentämiseen?

Haasteisiin vastaamisessa ratkaisevaa on se, miten koulutuksen järjestäjän ja työpaikkojen välinen yhteistyö toteutuu paikallisella tasolla. On tavoiteltava sellaisia tilanteita, jossa kaikki osapuolet hyötyvät. Koulutuksen järjestäjällä on keskeinen rooli näiden ratkaisujen edistämisessä.

Näkemyksemme mukaan työpaikalla tapahtuvaa koulutusta tulisi kehittää seuraavaan suuntaan:

- ***Työpaikalla tapahtuva koulutus on työelämän kehittämisen mahdollisuus***. Parhaimmillaan se on elinikäiseen oppimiseen perustuva voimavara, joka vie työyhteisöä jatkuvasti eteenpäin. Sen avulla työpaikka voi kouluttaa itselleen osaavaa työvoimaa, mutta myös saada uutta tietoa ja osaamista organisaatioon. Työpaikan käytäntöjä voidaan kehittää työpaikalla tapahtuvan koulutuksen avulla.

- ***Oppiva työyhteisö on menestyvä työpaikka ja samalla paras työssäoppimispaikka***. Oppivassa työyhteisössä jaetaan tietoa ja osaamista, tehdään yhteistyötä, vuorovaikutus ja tiedonkulku toimivat, siellä arvioidaan ja parannetaan toimintaa ja innovoidaan uusia ratkaisuja. Oppivassa työyhteisössä opiskelijan on mahdollista osallistua toimintaan täysivaltaisena työyhteisön jäsenenä ja tehdä mielekkäitä ja monipuolisia työtehtäviä. Opiskelija oppii laaja-alaisesti ammatissa tarvittavia taitoja ja saa työyhteisöltä arvokasta kokemustietoa.

- ***Opiskelijan oppimistavoitteiden ja työpaikan osaamis- ja kehittämistarpeiden yhteensovittaminen*** tarjoaa parhaat edellytykset opiskelijan ammattitaidon kartuttamiselle, ja samalla työpaikka saa täyden hyödyn työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta.

- ***Vastuu opiskelijan työpaikalla tapahtuvasta koulutuksesta ja työyhteisön jäseneksi ottamisesta on työpaikalla kaikkien yhteinen asia***. Opiskelija saa koko työyhteisöltä perehdytystä sekä säännöllistä ja kannustavaa palautetta ja ohjausta, arvioi omaa oppimistaan ja osallistuu työpaikan kehittämiseen.

- ***Opiskelijan, vastuuopettajan ja työpaikkaohjaajan välisen yhteistyön toimivuus on edellytys laadukkaalle työssäoppimiselle.*** Työpaikkaohjaaja on keskeisessä roolissa opiskelijan oppimisen arvioinnissa ja ohjauksessa. Työpaikkakouluttaja tarvitsee asiantuntevan perehdytyksen ja tuen tehtäväänsä. Kaksisuuntaisen, matalan kynnyksen tiedonkulun varmistaminen työpaikkaohjaajan ja vastuuopettajan välillä on olennainen osa toimivaa yhteistyötä.

- Pidemmän aikavälin visiona on ***koulutuksen järjestäjän ja työpaikan oppimis- ja kehittämiskumppanuus***, jossa työpaikalla tapahtuva koulutus ja työorganisaatioiden kehittäminen kohtaavat. Työelämän kehittäminen vahvistuu koulutuksen järjestäjän tehtävänä ja opettajan rooli laajentuu opiskelijan ohjauksesta työelämän kehittämiseen. Oppimis- ja kehittämiskumppanuus on kaksisuuntaista: myös opettajat oppivat ajantasaista työelämätietoa ja koulutuksen järjestäjä pystyy tiedon avulla kehittämään koulutustaan ja oppimisympäristöjään.

Kuvatun kehityssuunnan vahvistuminen edellyttää muun muassa seuraavia asioita:

1) Uudistavaa näkemystä koulutuksen, oppimisen ja työelämän kehittämisen yhdistymisestä.
2) Elinikäisen oppimisen vahvistamista ammatillisessa koulutuksessa ja työelämässä.
3) Koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten tehtävän laajentamista kouluttajista nykyistä vahvemmiksi työelämän kehittäjiksi.
4) Ammatillisen opettajuuden uudistumista kohti elinikäisen oppimisen ohjaamista ja työelämän kehittämiskumppanuutta.
5) Riittäviä opettajaresursseja, joilla varmistetaan laadukas opiskelijoiden arviointi ja ohjaus sekä tuki työpaikoille ja työpaikkaohjaajille.

Esitetyn lain vastaavuus edellä kuvattuihin haasteisiin

Pidämme hyvinä ja tärkeinä lakiesitykseen kirjattuja työelämätoimikuntien tehtäviä työelämäyhteistyön edistämisessä. Koulutuksen järjestäjää koskevat vaatimukset yhteistyöstä työ- ja elinkeinoelämän kanssa on kuitenkin kuvattu hyvin yleisellä tasolla. Koulutuksen järjestäjän ja työpaikan roolit ja vastuut esitetään toisistaan irrallisina, eikä lakiesitys anna riittävää ohjausta työpaikalla tapahtuvan koulutuksen toteutukseen osapuolten välisenä paikallisen tason yhteistyönä. Lakiesityksessä ei myöskään mainita koulutuksen järjestäjän roolia työelämän kehittämisen tukena.

Työpaikan edustajan osallistuminen opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan ja päivittämiseen on tärkeä ja hyvä lakiesitykseen kirjattu vaatimus. Esitys ei kuitenkaan tunnista työpaikkaohjaajan keskeistä roolia laadukkaan työpaikalla tapahtuvan oppimisen mahdollistajana, eikä esitä koulutuksen järjestäjälle vaatimuksia työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien tukemiseen opiskelijan arviointi- ja ohjaustehtävässä.

Lakiesityksen vaatimus koulutuksen arvioinnista ja laadunhallinnasta näkee työelämän palautteen antajan roolissa, mutta ei yhteisen arvioinnin ja kehittämisen osapuolena. Laadunhallinnan ja jatkuvan parantamisen prosessi ei yhdistä koulutuksen järjestäjää ja työpaikkaa.

Yksityiskohtaiset esitykseen liittyvät kommenttimme on esitetty lausunnon liitteenä.

Helsingissä 29.5.2017

Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiö

Tuulikki Similä
säätiönjohtaja

Erkka Laininen
suunnittelupäällikkö

LIITE

Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiö – OKKA-säätiön yksityiskohtaiset kommentit hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi HE 39/2017

4 § Yhteistyö työ- ja elinkeinoelämän kanssa

Tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä tulee ottaa huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoitaessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Yhteistyövelvoite on kuvattu hyvin yleisellä tasolla (lisäksi 124 §:n Koulutuksen järjestäjien yhteistyövelvoite). Pykälässä ei mainita koulutuksen järjestäjän roolia työelämän kehittämisen tukena.

Esitämme, että pykälän ensimmäiseen lauseeseen kirjattaisiin seuraava lisäys: *Tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä tulee ottaa huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet* ***sekä mahdollisuudet työpaikkojen kehittämiseen työpaikalla tapahtuvan koulutuksen kautta.***

51 § Palaute osaamisen kehittymisestä

Opiskelijalla on oikeus saada palautetta osaamisensa kehittymisestä tutkinnon suorittamisen tai koulutuksen aikana. Tutkintokoulutuksen ja valmentavan koulutuksen aikana opiskelijan osaamisen kehittymistä arvioivat ja siitä antavat palautetta opetuksesta vastaavat opettajat tai muut koulutuksen järjestäjän edustajat, sekä työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana myös vastuullinen työpaikkaohjaaja. …

Pykälän tulee velvoittaa koulutuksen järjestäjä, vastuuopettajat ja työpaikkaohjaaja antamaan opiskelijalle hänen osaamisensa kehittymistä koskevaa palautetta ja ohjausta. Pelkkä oikeus palautteen saamiseen ei ole riittävä vaatimus työpaikalla tapahtuvan oppimisen laadun varmistamiseksi.

Työpaikkaohjaaja on keskeisessä roolissa työpaikalla tapahtuvan oppimisen arvioinnissa ja ohjauksessa. ***Esitämme, että koulutuksen järjestäjälle säädettäisiin tässä tai muussa pykälässä velvollisuus työpaikkaohjaajan perehdytykseen ja tukemiseen hänen arviointi- ja ohjaustehtävässään.***

70 § Oppisopimuskoulutus sekä 71 § Koulutussopimukseen perustuva koulutus

… Henkilökohtaisesta osaamisen kehittämissuunnitelmasta tulee ilmetä ne käytännön työtehtävät, joita tekemällä opiskelija voi saavuttaa tavoitteeksi asetetun osaamisen. …

Oleellista on, että työpaikkaohjaaja osallistuu vahvasti opiskelijan osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan (kuten lakiesityksen 45 §:ssä säädetään), jotta hän tuntee opiskelijan oppimistavoitteet ja pystyy suunnittelemaan opiskelijan työtehtävät niin, että tavoitteena oleva osaaminen on mahdollista saavuttaa. Vastuuopettajan ja työpaikkaohjaajan jatkuva yhteistyö on oleellista suunnitelman toteutumisen laadun varmistamisessa.

72 § Oppisopimuksen ja koulutussopimuksen tekemisen edellytykset

Oppisopimuskoulutuksen järjestämistä koskevan sopimuksen ja koulutussopimuksen tekeminen edellyttää, että koulutustyöpaikalla on käytettävissä tutkinnon perusteiden mukaisen koulutuksen tai henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman ja näyttöjen järjestämisen kannalta:

1) riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa;
2) tarpeelliset työvälineet;
3) ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä henkilöstö.

Koulutustyöpaikalta nimetään opiskelijalle ammattitaidoltaan, koulutukseltaan tai työkokemukseltaan pätevä vastuullinen työpaikkaohjaaja. Oppisopimuskoulutusta saavan yrittäjän työpaikkaohjaaja voi olla myös toiselta työpaikalta tai muutoin tehtävään soveltuva henkilö.

Lakiesitys ei ota kantaa siihen, kenen tehtävänä on varmistaa koulutustyöpaikan vaatimusten mukaisuus, joka on keskeinen tekijä laadukkaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen ja osaamisen näyttämisen varmistamisessa (koulutustyöpaikka on yleensä myös näyttöympäristö).

Esitämme, että pykälässä säädettäisiin koulutuksen järjestäjälle velvollisuus varmistaa koulutustyöpaikan vaatimusten mukaisuus yhteistyössä työpaikan edustajien kanssa.

Työpaikkaohjaajan pätevyyttä koskevassa vaatimuksessa ei kiinnitetä huomiota työpaikkaohjaajan ammatillisen koulutuksen ja tutkinnon perusteiden tuntemukseen sekä arviointi- ja ohjausosaamiseen, jotka ovat oleellisia osaamisvaatimuksia laadukkaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen varmistamisessa. Lakiesityksessä ei myöskään osoiteta koulutuksen järjestäjälle velvollisuutta varmistaa työpaikkaohjaajien osaamista sekä järjestää työpaikkaohjaajille perehdytystä ja koulutusta edellä mainituissa asioissa (ks. myös 51 &:ää koskeva ehdotus edellä).

Esitämme, että tähän tai muuhun pykälään kirjataan koulutuksen järjestäjälle velvollisuus työpaikkaohjaajan perehdytykseen ja koulutuksen tarjoamiseen ammatillisesta koulutuksesta ja tutkinnon perusteiden vaatimuksista sekä opiskelijan arvioinnista ja ohjauksesta.

74 § Osaamistavoitteiden saavuttamisen edellytyksistä huolehtiminen

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppisopimuskoulutuksessa ja koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa käytännön työtehtävät ovat sellaisia, että opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiset osaamistavoitteet voidaan niitä tekemällä saavuttaa.

Koulutussopimukseen perustuvassa koulutuksessa koulutussopimustyöpaikan tarjoajalla on velvollisuus seurata opiskelijan osaamisen kehittymistä, velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin silloin, kun opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaista osaamista ei pystytä saavuttamaan sekä velvollisuus raportoida koulutuksen järjestäjälle opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman toteutumisesta.

Koulutuksen järjestäjä ei pysty varmistamaan ensimmäisessä momentissa esitettyä vaatimusta ilman työpaikan ja työpaikkaohjaajan vahvaa myötävaikutusta. Toisen momentin kuvaus ei heijasta työpaikan sekä työpaikkaohjaajan roolia opiskelijan arvioijana ja ohjaajana. Pykälän kirjaus kuvastaa ajattelua, jossa koulutuksen järjestäjän ja työpaikan vastuut ja tehtävät nähdään toisistaan irrallisina. Teksti ei ohjaa yhteistyöhön laadukkaan työpaikalla tapahtuvan koulutuksen varmistamisessa.

126 § Koulutuksen arviointi ja laadunhallinta

Koulutuksen järjestäjän tulee arvioida järjestämiään tutkintoja, koulutusta ja muuta toimintaa sekä niiden laatua ja vaikuttavuutta. Koulutuksen järjestäjä vastaa järjestämiensä tutkintojen, koulutuksen ja muun toiminnan laadusta ja laadunhallinnan jatkuvasta parantamisesta. Koulutuksen järjestäjän on myös säännöllisesti osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa ja laadunhallintajärjestelmiensä arviointiin sekä julkistettava järjestämänsä arvioinnin keskeiset tulokset. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä arvioinnista ja sen kehittämisestä.

Työpaikalla tapahtuvan koulutuksen arvioinnin ja kehittämisen haaste on se, että laadunhallinta nähdään koulutuksen järjestäjän toimintana. Työelämä on palautteen antajan roolissa, mutta ei yhteisen arvioinnin ja kehittämisen osapuolena. Laadunhallinnan ja jatkuvan parantamisen prosessi ei yhdistä koulutuksen järjestäjää ja työpaikkaa.

Esitämme pykälään seuraavaa lisäystä: *Koulutuksen järjestäjä arvioi ja kehittää työpaikalla tapahtuvaa koulutusta yhdessä työpaikkojen kanssa.*